

תלמוד בבלי מסכת יומא דף ט/ב

אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב מפני שהיתה בו שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים

ליקוטי הגר"א בסוף ספרא דצניעותא

.. כי מעת שחרב הבית, יצאה רוחנו עטרת ראשנו ונשארו רק אנחנו, הוא גוף שלה בלא נפש. ויצאה לחוץ לארץ הוא הקבר, ורימה מסובבת עלינו ואין בידינו להציל, הם הגויים, האוכלים בשרנו. ומכל מקום היו חברות וישיבות גדולות, עד שנרקב הבשר והעצמות נפזרו פיזור אחר פיזור. ומכל מקום היו עדיין העצמות קיימות, שהן תלמידי חכמים שבישראל מעמידי הגוף, עד שנרקבו העצמות ולא נשאר אלא תרווד רקב מאתנו, ונעשה עפר, שחה לעפר נפשנו, ואנחנו מקווים עתה לתחיית המתים. התנערי מעפר קומי ירושלים.

ספר שם משמואל - פרשת במדבר - שנת תרע"ב

ונראה אף שהתיקון הכללי לא יהי' עד ימות המשיח מ"מ נעשה תיקון בצד מה לג' אלה ע"י שילה, בית ראשון, ובית שני. שילה בחלקו של יוסף נגד השכל שמשכנו במות, ויוסף הוא בחי' ראש כבמדרש (פ' ויחי) שאמר להם יוסף לשבטים אתם הגוף ואני הראש שנאמר (דברים ל"ג) תבואתה לראש יוסף ולקדקוד נזיר אחיו. בית ראשון ששרתה בו שכינה הוא תיקון הלב משכן הנפש שהיתה האהבה בו בהתגלות כמ"ש ברש"י שיר השירים בפסוק הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני ונקרא לבנון שהוא לבן של ישראל כבמדרש (שיהש"ר פ"ז סי' י'). בית שני שחסרו ה' דברים ולא ה' בערך מקדש ראשון אלא בערך גוף לנפש, והבן:

רמב"ם יד החזקה הלכות קדוש החדש פרק ה

(ג) ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה מסוף חכמי תלמוד בעת שחרבה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית דין קבוע אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי תלמוד עד ימי אביי ורבא על קביעת ארץ ישראל היו סומכין: ראל היו סומכין:

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נו/א

סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות אמר להו רבי זכריה בן אבוקולס יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח סבור למיקטליה דלא ליזיל ולימא אמר להו רבי זכריה יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג אמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבוקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו

תוספתא מסכת שבת פרק יז

(ד) ב"ה אומרים מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפין ב"ש אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה זכריה בן אבוקולוס לא היה נוהג לא כדברי ב"ש ולא כדברי ב"ה אלא נוטל ומשליך לאחר המטה אמר רבי יוסי ענוותנותו של ר' זכריה בן אבוקולוס שרפה את ההיכל:

ספר נצח ישראל - פרק ז

אבל מקדש שני, שלא היתה השכינה שורה בו כמו במקדש ראשון, ולכך לא נחרב בשביל אלו ג' עבירות. אבל מעלת מקדש שני היה מחמת ישראל עצמם. ודבר זה ברור, כי ישראל הם מתאחדים על ידי בית המקדש שהיה להם; כהן אחד, מזבח אחד, ונאסרו הבמות, שלא היה פירוד וחלוק בישראל. והדבר הזה מבואר, ועוד יתברר בפרק שאחר זה. לכך בית המקדש על ידו הם אומה אחת שלימה. ומפני כך נחרב הבית בשביל שנאת חנם, שנחלק לבבם, והיו מחולקים, ולא היו ראויים למקדש אשר הוא התאחדות ישראל. ופירוש פשוט הוא:

ספר שפת אמת - שמות - לפורים - שנת [תרס"א]

וכל כחו של המן ה' בזה שאמר עם כו' מפוזר ומפורד. באמת הפיזור הוא לטובה לפרסם שמו ית' בכל המקומות ולהוציא הנ"ק שנמצאים בכל המקומות. כמ"ש צדקת פרונו בישראל. אבל מפורד הוא הפחיתות שבנ"י צריכין להיות אגודה אחד אעפ"י שהם מפוזרין. כמ"ש שנק' שבעים נפש לשון יחיד. וכשניטל האחדות ע"י הפיזור זה תוקף הגלות. ולכן אחר הישועה נקהלו בעריהם ותיקנו משלוח מנות ומתנות להיות אגודה אחת. והעשיר בתורה יתן גם להדל. וכמו כן ת"ח שיקבלו זה מזה. כמו שרמזו בגמ' מר שלח לי' חורפא ואיהו שלח חוליא. שיש בכל ת"ח דבר מיוחד. וצריך לקבל כל אחד מחבירו להיות אגודה אחת:

ספר נצח ישראל - פרק ה

וכאשר תדקדק בלשון 'קמצא', כי השם הזה מורה על חלוק, שקורא 'קמצא' על שם החלוק והפירוד, כי זה הוא לשון קמיצה, כמו (ויקרא ב, ב) "וקמץ משם". ובלשון חכמים (ב"ב קז.) גבי האחים שחלקו, ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהם, ואמר שם 'מקמצים', כלומר שגובין מעט מכל אחד. ולפיכך הנפרד והנחלק מהכל נקרא 'קמצא', רצה לומר קומץ מהכל. ובלשון חכמים (עדות פ"ח, מ"ד) נקרא החגב 'קמצא', ותרגום אונקלוס (במדבר יג, לג) "ונהי בעינינו כחגבים" - 'כקמציין'. וזה מפני כי יש בהם רבוי גדול, ולכך נקרא 'ארבה' על שם הרבוי. והרבוי הוא מכח חילוק ופירוד, כי הדבר אשר הוא מתאחד אין שייך בו רבוי, כי לא יתרבה רק המחולק והנפרד. לכך נקרא המין אשר הוא מתרבה, כמו הארבה, 'קמצא' שמו, שהוא מחולק. ועל זה אמר (משלי ל, כז) "מלך אין לארבה", פירוש כי המלך מאחד הכלל עד שהם אחד, ואלו, לגודל רבוי שלהם הם מחולקים, ואין בהם אחדות, הוא המלך, אשר הוא מאחד את הכל. וכן הנמלה כתיב עליה (משלי ו, ו-ז) "לך אל נמלה עצל אשר אין לה קצין ושטר", כלומר שאין לה קצין אשר הוא מאחד ומקשר הכלל, וכדאיתא בפרק אלו טריפות (חולין נז ע"ב). ונקראת הנמלה 'קמצא' גם כן בהגדה דעוג מלך הבשן (ברכות נד ע"ב) דעקר טורא ואייתי הקב"ה לקמצא, כי הדבר שהוא קטן, כמו הנמלה, נקרא 'קמצא' כמו שאמרנו, כי הקומץ הוא דבר מועט, ולקטנותם נקרא 'קמצא'. ומפני שיש בהם הקטנות יותר, לכך יש בהם החלוק יותר, כמו כל דבר קטן. ומפני כי אלו אנשים היו מחולקים בשנאת חנם, ראוי שיקרא שמם 'קמצא' ו'בר קמצא', כי בית המקדש שני נחרב בשביל שנאת חנם (יומא ט ע"ב), ובדאי היה זה על ידי אנשים שהיו מוכנים לחלוק ופירוד. ולפיכך אמר 'אקמצא ובר קמצא חרב ירושלים', כי אין ספק כי שמם של אלו אנשים היה נקרא על ענין שלהם, שהיו מיוחדים בפירוד ובחלוק, ולכך על ידם חרב הבית, שהוא לאחדות ישראל, ולקשר אותם באחדות:

ויש לך להתבונן, מה עשה קמצא, ומה פשעו ומה חטאו שאמר 'על ידי קמצא חרב ירושלים'. אבל יש לך לדעת, כי על ידי זה שהיה באותו הדור שנאת חנם ומחלוקת, ודרך המקום שיש בו שנאת חנם שיקח לו אוהב לחלוק עם אחר ששונא לו. וזה היה כאן, שהיה רחמיה קמצא. וזאת האהבה עצמה הוא באמת חלוק ופירוד ומחלוקת כמו השנאה, כי על ידי זה נעשה מחלוקת. ולפיכך האוהב הזה נקרא 'קמצא', שאין התקשרות זה רק כדי לחלוק על אחרים. והנה הפרוד והחלוק נאמר על המתחברים להיות אוהבים על זה הדרך. לכך נקרא בעל המחלוקת 'בר קמצא', שיש בו המחלוקת ביותר, והוא יותר גרוע. ומי שלא היה בו המחלוקת, רק שהיה מתחבר אל מי שהיה בעל מחלוקת, נקרא 'קמצא':

ספר רסיסי לילה - אות מח

וביום שני גדול ה' וגו' על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן. פירוש דההבדל בין שליט למלך דגם אדם בביתו נקרא שליט אבל מלך אינו בלא עם וברוב עם הדרת מלך דמלוכה הוא לשון עצה כטעם (משלי כה, ג) לב מלכים אין חקר. שמצד ממשלתו על ריבוי אנשים שונים שאין דעתן שוה צריך לב רחב ועצה על זה איך לאחד ריבוי דעות שונות ההפכיות. ולכך כשרצה השם יתברך להגדיל ולהוסיף הילולו ברא גם הבריאה דיום שני שהוא ההבדלה בברואים דהיינו שיהיו ברואים שונים. ושורש התחלת הבדלת הנבראים היה בעשיית הרקיע ביום שני להיות מבדיל בין עליון לתחתון ונתהוה חילוק בנבראים ומזה נמשך כל מיני הבדלות כמו שמובא בזוהר (ח"א יז.) דמחלוקת נמשך מיום זה. ועל כן שירו אמרו בני קרח שהם עמדו על סוד קילוס זה דמהולל מאד בעיר וגו' כי הנה המלכים וגו' רצה לומר במלחמה ומחלוקת וכל מחלוקת בני אדם ומלחמה הוא מצד שינוי הדעות וזהו מצד השינוי שהיה בנבראים שאין

דעתן שוה. והניצוח הוא בעיר וגו' במקום שהשם יתברך שוכן שם דעצת ה' היא תקום:

ומחלוקת שהוא לשם שמים אמרו ז"ל (עירובין יג ע"ב) אלו ואלו דברי אלהים חיים ושניהם נקראו עיר אלהינו ועצת ה' כי הלא השם יתברך ברא דעות שונות ורק דמצד זה נמשך גם כן מחלוקת קרח ועדתו ואיתא בזוהר (ח"א יז ע"ב) קרח הוה שירותא דמחלוקת כפום רוגזא וכו' יעוין שם. פירוש כידוע דעולם חסד יבנה התחלת הבריאה הוא מצד מדת החסד לאברהם שזהו מדת חסדו יתברך להמשיך שפע להיות נברא ומצידה הוא המשכה לכל נברא בתכלית השלימות האפשרי ואם כן אי אפשר שיהיה חלוקת נבראים שונים שהוא על כרחך מצד חסרון מעלה שיש בזה מה שאין בזה. ועל כן נברא ביום שני מדת הצמצום ושמאל הדוחה נגד ימין המקרבת ומזה נעשה ההבדלה לומר עד פה יבוא השגת נברא זה ועד פה זה:

ומזה בא השגת יצחק אבינו ע"ה שבא אחר אברהם אבינו ע"ה שהיה ראש המשיגים שיש בורא עולם. והוא לא נסתפק בהשגת אביו רק רצה להשיג עוד השגה נבדלת כידוע דעל כן נקרא אלהי וכו' על כל אחד כי כל אחד היה משיג השגה מיוחדת ונבדלת. ודבר זה חידש יצחק אבינו ע"ה שיש השגות שונות ודרכים שונים להגיע לאמיתותו יתברך כי לולא זה היה די בנברא אחד ובבריות יום אחד לבד. ומאחר שהשם יתברך הבדיל ויצר נבראים שונים על כרחך דיש השגות שונות ונבדלות לקילוסו יתברך וכל אחת אמת לעצמה ובמקומה:

וזהו מדתן של אבות שאין כאן מחלוקת באמת כי מדת אברהם ויצחק שהם אהבה ויראה כידוע שניהם אמת גם יחד וצריך לעבדו יתברך בשניהם וכל אחת אמת בפני עצמה וכפי מדרגתה. כמו מים עליונים ותחתונים ורקיע המבדיל שיש לשניהם מציאות גמור כל אחד במקומו. אבל בבנים אחר כך רצה לומר בהתפשטות שכבר היו כל אחד כלול משתי המידות אלא שבאחד גובר מידה זו ובאחד גובר זו מזה נתהווה המחלוקת דהיינו שעל דבר אחד עצמו זה יאמר כך וזה יאמר כך כי כבר הם כולם מחוברים ומיוחדים יחד גם כן בהתכללות ולפיכך בא מזה שפיטתם על דבר אחד בחילוף. ולכך המחלוקת התחיל בבנים ובבני יעקב התחיל בתוקף השנאה עד שלא יכלו דבר וגו' (בראשית לז, ד) שאינו בגדר מחלוקת כלל רק מלחמה. והכתוב אומר (דברים כא, י) כי תצא למלחמה על אויבך לא על אחיך יהודה על אפרים וכו' (סוטה מב). שבאמת כל ישראל זרע קודש וגוי אחד וכל המחלוקת ביניהם הוא רק איך לעבוד את ה' ושניהם מכוונים לכבודו יתברך כידוע:

ואפילו רשעי ישראל כמו בזמן בית ראשון שבמלכות אפרים היו רובם רשעים דמזה נצמח מחלוקת השבטים שהריחו מה שיהיה לעתיד כידוע באמת אמרו ז"ל (שבת פט ע"ב) דיהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית וכשגל ילבינו ואז אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה וגו' (ישעיה יא, יג) שעיקר מלחמתן בא מצד החסרונות שיש בכל אחד וכל אחד חושב על חבירו שהוא רשע. וכידוע דיבת יוסף על השבטים וכן הם שנאוהו מפני הלשון הרע והגיאאות ברדיפת כבוד ושררה [שהיא שהוציאתו לירבעם מן העולם (סנהדרין קא ע"ב) כמפורש בקרא] שראו בו:

ודבר זה אינו מצד סדר הבריאה כלל להיות מלחמה ושנאה בעולם והכתוב מזהיר (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך (שם פסוק יז) לא תשנא אחיך וגו' ואפילו רשע גמור כיון שלקה הרי הוא כאחיק (מכות כג). וגם כל ישראל נקראים אחים וריעים באמת וכל תענית שאין בו מפושעי ישראל וכו' (כריתות ו ע"ב) שאף הם מכלל האגודה. וכידוע דהא דהרואה בחבירו דבר ערוה מותר לשנאותו היינו מצד הרע אבל מצוה לאהבו מצד הטוב שבו. והרי מצווין להפריש מאיסור אף לרשעים דלא אמרינן הלעיטהו לרשע וגו' אלא כשהוא רשע באותו דבר דוקא כמו שכתבתי במקום אחר. וצריכין לזכות לחייבים כמו שנאמר (תהלים נא, טו) אלמדה פושעים דרכיך וגו' ויתמו חוטאים לא כתיב רק חטאים (ברכות י). והשנאה רק לחטאים. וגם כי עיקר החטאים אינו מסדר הבריאה כלל ואם כן אי אפשר שתהיה השנאה והמלחמה מסדר הבריאה. רק הוא דבר הנמשך על ידי בחירת אדם כמו הקליפה הקודמת לפרי ובריאה חשוכה וכו' (שבת עז ע"ב) כך בתחילה נתגלה ענין השנאה בין אדם לחבירו הנמשך מהמחלוקת שהוא דבר שמסדר הבריאה להיות דברים נבדלים:

ספר פרי צדיק מאמר קדושת שבת - מאמר ג

כמו שאמרו בפרק הניזקין ששם מדבר מהחורבן שהוא תכלית שפלות מעלת ישראל כשירודין עד לעפר בחטאותם.

דעל כן נקבע כל הענין במסכת גיטין ובפרק הניזקין. וידוע, כי חכמינו ז"ל קבעו כל דבר בתלמוד במקום הראוי ולא על צד ההזדמן. ולפי שהחורבן בגירושין וכמו שכתוב הן ישלח איש את אשתו וגו', וכמו שאמרו ז"ל דנידונו בגירושין על כן מקומו בגיטין. ולפי שעל האמת אמר הכתוב איה ספר כריתות אמכם וגו'. על כן הפרק הפרטי שנקבע בו סיפורים אלו אינו בפרק המדבר בגיטין וגירושין רק בפרק הניזקין, כי החורבן אינו אלא ניזקין. וכמו שאמרו (בבא קמא ס ע"ב) על פסוק, כי תצא אש, דהקב"ה המבעיר הבערה בציון ועתיד לשלם היזקן כמשפט התורה. וכן מה שנקבע מאמר זה דתא חזי מה בין כו' שם בענין החורבן ודאי, כי זה מקומו הראוי. כי אז היה התגלות דבר זה שאפילו הפושעי ישראל שהרבו כל כך לפשוע עד שנידונו בגירושין. גם הם לא נעקר שם ישראל מהם על ידי זה. להיות חס וחלילה ככל הגוים בית ישראל. והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו', כי ביד חזקה וגו', שבעל כרחם הם ישראל המקודשים לעבודתו יתברך.

ספר שם משמואל - פרשת שלח - שנת תרע"ב

במד"ר (פ' י"ז) כך פתח ר' תנחומא וכו' לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך, אכול בשמחה לחמך זו פרשת חלה ושתה בלב טוב יינך זו פרשת נסכים, מהו כי כבר רצה אלקים את מעשיך זו הכנסת ישראל לארץ. נראה דהנה הספורנו כתב כי קודם חטא העגל היו הקרבנות לריח ניחוח אף בלתי נסכים, ואחר חטא העגל הצריך נסכים לקרבן ציבור ואחר המרגלים הצריך גם לקרבן יחיד. ולדידי הני מילי תמוהין, דידוע דקרבן ציבור נקל להתקבל מקרבן יחיד ואין הקב"ה מואס בתפילתן של ציבור. וא"כ לדידי שהנסכים באים להכשיר את הקרבן שיהי' לריח ניחוח, תחילה אחר חטא העגל הי' לו להצריך נסכים לקרבן יחיד שיהי' לריח ניחוח בעוד קרבן ציבור הי' לריח ניחוח אף מבלעדי הנסכים, ואח"כ כשהוסיפו לחטוא במרגלים הי' לו להצריך גם לקרבן ציבור, והרי איפכא נאמר

...דהנה אמרו ז"ל (יומא ט' ע"ב) מקדש ראשון מפני מה חרב מפני שהיו בו ע"ז גילוי עריות ושפ"ד, מקדש שני מפני שנאת חנם ללמדך ששקולה וכו'. ויש לומר שדוגמת שני חורבנות אלו היו במדבר חטא העגל וחטא המרגלים, ובעגל כתיב ויקומו לצחק ואמרו ז"ל (תדבא"ר פ' י"ג) אין צחוק אלא ע"ז ג"ע ושפ"ד, הגם שח"ו לא הי' מישראל אלא מע"ר מ"מ ישראל נענשו עליהם, חטא מרגלים הי' שמאסו בארץ ישראל שהיא מאחדת את ישראל להיות גוי אחד ולא נתערבו ישראל עד שעברו את הירדן, והיינו שמחטא העגל שעדיין נשאר רושם החטא וביום פקדי ופקדתי וזה מושך עוד ליצה"ר ג' עבירות אלו, וכן חטא מרגלים שלא נתכפר לגמרי מושך לחטא שנאת חנם. והנה כתב המהר"ל שמקדש ראשון הי' עומד בזכות ג' אבות וכאשר קלקלו בג' עבירות אלו שהן נגד ג' אבות אבדו מעלתם, ומקדש שני לא הי' עומד אלא בזכות כנסת ישראל וכאשר ע"י שנאת חנם פגמו בכנסת ישראל נחרב מקדש שני. ולפי"ז יש לומר דאחר חטא העגל שהוא בהתדמות חורבן בית ראשון מ"מ עדיין הי' נשאר בישראל כח כנסת ישראל, וע"כ נסכים שהקריבו בקרבנות ציבור הועילו לכל הכלל כולו להיתקן גם בגוף כנ"ל, אך אחר חטא המרגלים שהי' כעין חורבן בית שני שאבדו הכח הכללי, צריך כל איש ואיש להיתקן בפ"ע ע"כ צריך גם קרבן יחיד לנסכים:

Adam Grant:

Signs of an open mind:

Listening to opinions that make you think hard, not just views that make you feel good

Choosing friends based on the decency of their behavior, not the similarity of their beliefs

Seeing disagreement as a chance to learn, not a threat to your ego

Jonathan Haidt: The Righteous Mind

Morality binds and blinds. It binds us into ideological teams that fight each other as though the fate of the world depended on our side winning each battle. It blinds us to the fact that each team is composed of good people who have something important to say.